

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека**

**БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ ЯК
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС У КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВ
РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

*(Збірник матеріалів
VII-ї науково-практичної конференції
29 серпня 2013 р.)*

Рівне 2013

УДК 027.7: [025.2 : 025.7/.9]

Б59

ББК 78.36

Бібліотечні фонди як інформаційний ресурс у контексті сучасних тенденцій та перспектив розвитку бібліотек вищих навчальних закладів : зб. матеріалів VII-ї наук.-практ. конф., 29 серпня 2013р. / укл.: С.Н. Грипич, Г.П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2013. – 73с.

Відповідальний за випуск:

С.Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С.Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Г.П. Семенюк – заступник
директора з наукової роботи
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

До збірника матеріалів науково-практичної конференції включено статті, в яких висвітлено процеси формування документних та електронних фондів бібліотек вищих навчальних закладів (зокрема фондів наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету). Розкрито їх функції, закономірності розвитку, особливості управління, комплектування, обліку, зберігання та ефективного використання.

Збірник призначений викладачам та студентам бібліотечних спеціальностей навчальних закладів та широкому колу працівників бібліотек.

Ухвалено методичною радою
наукової бібліотеки РДГУ
Протокол №11
від 19.12.2013р.

©Наукова бібліотека РДГУ
Рівне, вул. Остафова, 31
33028
library. rshu. edu. ua
library. rshu@ gmail. com

УДК [027.7: [025.2:908](477.81)

Н. М. ЛЕЩУК

зав. сектором наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

КРАЄЗНАВЧІ ФОНДИ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ: АСПЕКТИ ЇХ ФОРМУВАННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ

Резюме. Розглядається краєзнавча діяльність бібліотек вищих навчальних закладів. Зокрема, на прикладі наукової бібліотеки РДГУ розкриваються аспекти формування та популяризації фондів краєзнавчої літератури. Аналізується комплектування, структура і склад, розміщення краєзнавчого фонду, його представлення в ДБА бібліотеки. Визначені найбільш ефективні форми і методи популяризації краєзнавчих документів.

Ключові слова: краєзнавчий фонд, краєзнавчі видання, формування фонду; краєзнавчий довідково-пошуковий апарат; видання наукової бібліотеки РДГУ.

Краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності бібліотек, і це – характерна риса нашого часу, коли українське суспільство приділяє значну увагу вивченню історичного, культурного, економічного, літературного життя й розвитку рідного краю.

Не стоять осторонь дослідження краєзнавства і бібліотеки вищих навчальних закладів. Особливо значний внесок роблять ВНЗ гуманітарного напрямку.

Базою, на основі якої здійснюється вся краєзнавча діяльність бібліотеки, є краєзнавчі фонди. Вони включають, по-перше, документи пов'язані з краєм змістом, – незалежно від тиражу, мови, місця видання чи виготовлення, політичної чи ідейної спрямованості (краєзнавчі документи); і, по-друге, документи пов'язані з краєм походженням (місцеві видання), опубліковані на території краю, – незалежно від їх змісту, виду, способу видання, мови. Тобто, краєзнавчі фонди – узагальнююче поняття, що об'єднує сукупність різних типів і видів краєзнавчих документів і місцевих видань [2; с. 13].

Комплектування фонду краєзнавчих документів наукової бібліотеки РДГУ здійснюється у відповідності із загальною методикою аналізу документального потоку, виявлення, відбору і замовлення краєзнавчих документів з урахуванням критеріїв їх краєзнавчої цінності. Університетська бібліотека проводить як поточне комплектування фонду документами краєзнавчого характеру, так і ретроспективне. Основою останнього є картотека докомплектування, яка постійно поповнюється в результаті вивчення запитів користувачів, ознайомлення з новими навчальними планами та програмами.

Джерела надходження літератури до книгозбірні різні – це і придбання необхідних видань у видавництвах та книготоргових мережах, передплата краєзнавчих періодичних видань, дарована література від приватних осіб, державних та громадських установ.

Краєзнавчий фонд є стабільніший за інші підрозділи. Оновлюється він повільніше, адже щорічний потік краєзнавчих документів є відносно невеликим, а збираються та зберігаються ці видання незалежно від актуальності й не підлягають списанню як застарілі за змістом.

Специфічною особливістю краєзнавчого фонду університетської бібліотеки є її спрямованість на задоволення науково-дослідницьких та навчальних краєзнавчих потреб. Склад фонду визначається профілем вищого навчального закладу. Слід зазначити, що краєзнавчий фонд наукової бібліотеки РДГУ забезпечує інформаційні потреби майбутніх істориків, культурологів, мистецтвознавців, філологів, екологів,

менеджерів туризму тощо. Саме в процесі підготовки краєзнавчих досліджень студенти знайомляться з історико-краєзнавчою літературою, періодикою, етнографічними джерелами, художньою літературою.

Змістова структура фонду документів з краєзнавства наукової бібліотеки РДГУ подібна до змістової структури всього фонду бібліотеки, але переважають видання гуманітарної та суспільної тематики. Гуманітарна спрямованість краєзнавчої діяльності наукової бібліотеки РДГУ потребує особливої уваги до повноти придбання художньої літератури. Перевага надається художнім творам про край, написаними місцевими письменниками.

Усвідомлюючи це, університетська бібліотека завжди акцентує увагу на роботі з краєзнавчими документами, які присвячувалися землякам нашого краю, відомим людям, творам місцевих авторів про край, виданням, що характеризують місцеву діяльність тих чи інших осіб. Наприклад, значну краєзнавчу цінність має енциклопедичне видання про історію міст та сіл України «Історія міст і сіл Української РСР» (а саме: т. 18 «Ровенська область»); книги з фонду рідкісних і цінних видань, однією з яких є «Стара Волинь і Волинське Полісся» О. Цинкаловського; сучасний навчальний посібник «Історичне краєзнавство Волині» Б. А. Прищепи та багато інших краєзнавчих видань.

Важливим джерелом інформації про літературу, історію та культуру нашого краю є місцеві періодичні видання. Наукова бібліотека РДГУ отримує майже всі обласні та міські газети і журнали, серед яких «Вісті Рівненщини», «Волинь», «Сім днів», журнал «Нова педагогічна думка» та інші.

Слід зазначити, що окрім власне краєзнавчих документів (опублікованих і неопублікованих) у науковій бібліотеці РДГУ зосереджуються всі видання типографії навчального закладу, праці студентів, викладачів і співробітників, а також документи, що містять відомості про навчальний заклад, життя і творчість співробітників. Зокрема, в університетську бібліотеку надходять колективні збірники наукових праць РДГУ «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти», «Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство», «Волинський математичний вісник», «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» та інші. Суттєвим доповненням до фонду краєзнавчої літератури стали книги «Рівненський державний гуманітарний університет: історія та розвиток (1940-2010)» за редакцією проф. Р. М. Постоловського та «РДГУ: витоки, становлення, сьогодення» упорядника Микити Шумелянко-

Тайгурського. Ці книги стали окрасою краєзнавчого фонду книгозбірні навчального закладу.

Важливою ділянкою краєзнавчої роботи наукової бібліотеки РДГУ є видавнича справа. Наукова бібліотека готує та випускає бібліографічні та біобібліографічні покажчики таких серій як «Академіки, доктори наук, професори РДГУ», «Діячі культури та мистецтв РДГУ», щорічники «Друковані праці викладачів РДГУ», біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях» (Т. 1). Всі ці видання сприяють вивченню наукового доробку професорсько-викладацького складу РДГУ, допомагають у дослідницькій роботі молодим науковцям та студентам-дипломникам.

У науковій бібліотеці РДГУ краєзнавчі документи зосереджені в читальних залах та на абонементах. Найповніше краєзнавча література представлена в читальному залі № 1, де для зручності фонд «Краєзнавство Рівненщини» та праці викладачів і співробітників університету відокремлені від загального фонду. Також враховуючи особливий попит на літературу письменників Рівненщини студентами філологічних і педагогічних спеціальностей, у відділах обслуговування виникла потреба розмістити ці твори на окремих полицях. Створені всі умови для повного й оперативного задоволення краєзнавчих інформаційних потреб користувачів і на абонементі нотно-музичної літератури: окремо від усього фонду зберігаються загальні збірники «Пісні рідного краю», «Пісні над Горинню» та вокально-хорові твори професорсько-викладацького складу РДІК-РДГУ.

Досвід показує, що успіх краєзнавчої роботи бібліотек залежить не лише від добре укомплектованого краєзнавчого фонду, а й від добре організованого довідково-бібліографічного апарату, на основі якого будеться вся робота із задоволення запитів читачів, виконання довідок краєзнавчого характеру, інформаційного забезпечення тем, пов'язаних з історико-культурними, природничо-науковими аспектами життя краю.

Так, у науковій бібліотеці РДГУ література краєзнавчої тематики відображена в генеральному систематичному каталозі в розділах «Рівненська область» та «Історія Рівненської області». Виділений розділ «Рівненський державний гуманітарний університет» також і в генеральному абетковому каталозі. Статті з періодичних видань, де висвітлюються питання політичного, культурного, господарського життя міста відображені в «Краєзнавчій картотеці». Крім цього, бібліотекою створена і ведеться спеціальна картотека наукових праць викладачів РДГУ. Структурні підрозділи бібліотеки, такі як абонемент центральний, читальний зал № 1, філія бібліотеки, в свою чергу

створили і систематично поповнюють картотеки «Письменники Рівненщини», «Літератори Рівненщини», а на абонементі нотномузичної літератури в систематичній картотеці статей виділений підрозділ «Звіти, фестивалі, конкурси Рівненщини».

Поряд з традиційними формами краєзнавчої діяльності в науковій бібліотеці РДГУ активно впроваджуються інноваційні технології, формуються електронні ресурси краєзнавчої тематики. В електронному каталозі також систематизуються відомості про край, його природу, економіку, історію, літературу. Особлива увага приділяється висвітленню наукового і культурного життя РДГУ, формується електронна картотека наукових праць викладачів навчального закладу.

Для популяризації документів краєзнавчого характеру, відображення цієї тематики, виховання в студентів шанобливого ставлення до рідного краю в науковій бібліотеці РДГУ використовуються різноманітні форми й методи бібліотечної роботи, проводиться значна культурно-просвітницька діяльність.

Бібліотечне краєзнавство має свою специфіку, якій найбільш притаманні комплексні форми популяризації краєзнавчих документів, серед яких краєзнавчі дні (тижні), краєзнавчі читання, читальські конференції, презентації, диспути, літературні вечори, зустрічі з відомими людьми краю, вченими, краєзнавцями. На таких заходах бібліотека представляє широкую палітру своїх інформаційних краєзнавчих послуг.

Наукова бібліотека РДГУ постійно організовує різноманітні книжкові виставки та перегляди краєзнавчої тематики. Серед них такі як «Край, де я живу» (Історія Рівненщини), «Науковий і творчий доробок викладачів РДГУ», «Літературними стежками Рівненщини» та ін. Особливий інтерес викликають віртуальні виставки літератури. Так, читальний зал № 1 наукової бібліотеки РДГУ організував і представив віртуальну виставку-вернісаж з циклу «Дата календаря» – «Мандруючи стежками Рівненщини».

Серед форм популяризації наукового доробку викладачів використовується така форма як презентація. Назвемо лише декілька з них – презентація біобібліографічного посібника «РДГУ в персоналіях» (Т. 1), виданого науковою бібліотекою РДГУ; презентація книги Г. Данильчук «Рівне у долях його мешканців»; презентація книги І. В. Милясевич «Покликання – бібліотекар» (До 40-річчя вищої бібліотечної освіти у Рівному) з циклу «Діалог автора з читачем» та ін.

Крім того, наукова бібліотека РДГУ ініціює та організовує цікаві зустрічі за участю письменників та поетів Рівненщини таких як

Л. Рибенко, В. Басараба, Ю. Бондючна та ін. Книгозбірня університету також проводить багато заходів, які призначені для ознайомлення з історією краю та літературою про нього. До них відносяться і краєзнавчі бесіди – «Рівне: мандрівка крізь роки», і бібліографічні огляди «Поліська земля: хроніка, джерела, постаті» (Історія Рівненщини), «Широкий світ малої Батьківщини» (Історія населених пунктів Рівненщини) та ін.

Наукові бібліотеки інших вищих навчальних закладів теж надають важливе значення роботі з краєзнавчими фондами. Цікавим є досвід бібліотеки Маріупольського державного гуманітарного університету. Зокрема, заслуговують на увагу краєзнавчі вікторини, які проводилися у вищезгаданій бібліотеці. Вікторини являли собою систему питань, пов'язаних з певним ілюстрованим матеріалом, і оформлялися у вигляді виставок (наприклад, «Мандрівка в минуле Маріуполя») з обов'язковою скринькою для відповідей. Структура питання передбачувала звернення учасників до краєзнавчого фонду бібліотеки, а також прогулянки до вказаних місць, що активізувало інтерес до вузьких аспектів історії міста, а співробітниками інформаційно-бібліографічного відділу був розроблений і оформлений тезисний план і маршрут-схема пішохідної екскурсії по старовинній частині Маріуполя. Структура екскурсії передбачає підвищення краєзнавчого інтересу і сприяє розширенню кола читачів та популяризації краєзнавчих видань, наявних в бібліотеці Маріупольського державного гуманітарного університету [5].

Підсумовуючи, слід відзначити, що краєзнавчий фонд є основою всієї краєзнавчої діяльності бібліотеки ВНЗ, головним засобом реалізації краєзнавчого призначення, а популяризація знань про регіон, його історію та сьогодення, культуру залишається одним із пріоритетних напрямків краєзнавчої роботи бібліотек, що сприяє не тільки освітньому та науковому процесу, але й патріотичному та національному вихованню студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотечне краєзнавство у бібліотечному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практич. конф., 22 листоп. 2011 р. / М-во культури України, ДЗ «Нац. іст. б-ка України», Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Нац. спілка краєзнавців України ; [редкол.: А. В. Скорохатова, В. П. Кисельова, Р. В. Маньковська та ін.]. – К. : Вид. дім «Вініченко», 2011. – 228 с. – (І Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

2. Краєзнавча діяльність бібліотек : метод. посіб. / М-во культури і мистецтв України, Держ. іст. б-ка України ; [уклад.: В. П. Кисельова, З. Х. Мусіна, С. І. Смілянець]. – К. : [б. в.], 2002. – 208 с.

3. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2007. – 508с. – (Вища освіта ХХІ століття).

4. Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України : Наказ Міністерства культури і мистецтв України №314 від 11.06.96 // Краєзнавча діяльність бібліотек : метод. посіб. / М-во культури і мистецтв України, Держ. іст. б-ка України. – К. : [б. в.], 2002. – С. 197–205.

5. Смирнова Е. Особенности краеведческой деятельности библиотек вузов / Е. Смирнова // Бібл. форум України. – 2010. – № 3. – С. 23–26.

6. Терлинская Е. Краеведение: традиции и новации / Е. Терлинская // Бібл. форум України. – 2011. – № 1. – С. 35–36.

Зміст

1. Пізюта В. Г. УПРАВЛІННЯ ФОНДАМИ : НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ, КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ, ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	3
2. Радюк Г. П. ТРАДИЦІЙНІ НАПРЯМИ ТА СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ.....	18
3. Семенюк Г. П. СПЕЦІАЛЬНИЙ ФОНД НАУКОВОГО ДОРОБКУ ВИКЛАДАЧІВ – СКЛАДОВА ЧАСТИНА У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	25
4. Лещук Н. М. КРАСЗНАВЧІ ФОНДИ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ.....	29
5. Кузнецова А. А. ДОКУМЕНТООБМІН ТА ДАРУНКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ФОНДІВ.....	35
6. Гзило С. І. РОЛЬ І МІСЦЕ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ.....	46
7. Рудич Г. В. КАРТОТЕКА КНИГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ (ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ВАРІАНТ) НА ДОПОМОГУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	55
8. Смірнова І. Г. ІНФОРМАЦІЙНІ ТА БІБЛІОГРАФІЧНІ ВИДАННЯ В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНОЇ ТА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ.....	63

Збірник матеріалів
VII-ї науково-практичної конференції

БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Відповідальний за випуск:

С.Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С.Н.Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Технічний редактор:

Л.С.Кушка – провідний
бібліотекар наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету

Комп'ютерна верстка:

О.О.Себестьянович -
інженер-програміст
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Формат 60*84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Тираж 100 прим.
Наукова бібліотека РДГУ